

Žák s vícenásobným postižením

Závěrečná práce

Studijní program:

Studijní obor:

Autor práce:

Vedoucí práce:

DVPP Další vzdělávání pedagogických pracovníků

Speciální pedagogika

Ing. Marcela Havlíková Vagaská

Mgr. Hana Ryšlavá, Ph.D.

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Zadání závěrečné práce

Žák s vícenásobným postižením

Jméno a příjmení: **Ing. Marcela Havlíková Vagaská**
Osobní číslo: P20C00050
Studijní program: DVPP Další vzdělávání pedagogických pracovníků
Studijní obor: Speciální pedagogika
Zadávací katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky
Akademický rok: 2020/2021

Zásady pro vypracování:

Cíl závěrečné práce: Popsat vývoj žáka s vícenásobným postižením v průběhu vzdělávání na základní škole speciální.

Požadavky: : Formulace teoretických východisek, analýza případu, příprava a zpracování pedagogické kazuistiky, formulace závěrů.

Metody: Pozorování, dotazování.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce:
Jazyk práce:

tištěná/elektronická
Čeština

Seznam odborné literatury:

- BASLEROVÁ, P., a kol. 2012. *Katalog posuzování míry speciálně vzdělávacích potřeb*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 978-80-244-3051-5
- JANKOVÁ, J., a kol. 2015. *Metodika práce asistenta pedagoga při aplikaci podpůrných opatření u žáků se zrakovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 978-80-244-4476-5
- KEBLOVÁ, A., 1998. *Integrované vzdělávání dětí se zrakovým postižením*. 2. vyd. Praha: Septima. ISBN 80-7216-051-6.
- KEBLOVÁ, A., 2001. *Zrakově postižené dítě*, Praha: Septima. ISBN 80-7216-191-1
- ŠVARCOVÁ, I., 2006. *Mentální retardace*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-060-7

Vedoucí práce:

Mgr. Hana Ryšlavá, Ph.D.
Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání práce:

20. dubna 2021

Předpokládaný termín odevzdání: 15. prosince 2021

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Pavel Kliment, Ph.D.
vedoucí katedry

Prohlášení

Prohlašuji, že svou závěrečnou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé závěrečné práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou závěrečnou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé závěrečné práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li závěrečné práce nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má závěrečná práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

10. prosince 2021

Ing. Marcela Havlíková Vagaská

PODĚKOVÁNÍ

Autorka závěrečné práce děkuje především vedoucí práce Mgr. Haně Ryšlavé PhD. za trpělivost, cenné rady a připomínky při tvorbě závěrečné práce.

Poděkování patří dále mé rodině za velkou podporu a trpělivost během tvorby závěrečné práce.

Anotace

Závěrečná práce se zabývá vývojem žáka s vícenásobným postižením v průběhu vzdělávání na základní škole speciální. V teoretické části jsou popsány jednotlivé druhy postižení – a to postižení zrakové a lehká mentální retardace. Dále se práce zabývá klasifikací mentální retardace, popisem osob s lehkou mentální retardací, klinickými projevy a poukazuje na zásady, které je potřeba uplatňovat u žáka s lehkou mentální retardací. Další část práce popisuje postižení zrakové, klasifikaci osob se zrakovým postižením a zásady, které je potřeba uplatňovat při vzdělávání těchto osob. Teoretická část práce vycházela z poznatků obsažených v odborné literatuře. Praktická část popisuje případovou studii žáka s vícenásobným postižením na základní škole speciální. U praktické části byla možnost nahlédnout do osobních dokumentů vybraného žáka, pozorovat ho při vyučování a realizovat rozhovor s žákem, s pedagogy a s rodiči žáka. Na základě těchto metod byla vytvořena doporučení pro praxi.

Klíčová slova:

zrakové postižení, lehká mentální retardace, vzdělávání, vývoj žáka, zásady práce

Annotation

The final work deals with the development of a pupil with multiple disabilities during education at a special primary school. The theoretical part describes the various types of disabilities - visual impairment and mild mental retardation. Furthermore, the work deals with the classification of mental retardation, the description of people with mild mental retardation, clinical manifestations and points out the principles that need to be applied in a pupil with mild mental retardation. The next part of the work describes visual impairment, classification of visually impaired people and the principles that need to be applied in the education of these people. The theoretical part of the work was based on the knowledge contained in the literature. The practical part describes a case study of a pupil with multiple disabilities at a special primary school. In part, there was an opportunity to look into the documents of the selected pupil, to observe him while teaching a practical and real conversation with the student, pedagogy, and parents of the student. Based on these methods, recommendations for practice were created.

Key words:

visual disability, mild mental retardation, education, pupil development, work's principles

Seznam obrázků

Obr. č. 1, 2 – Vidění zdravým okem a vidění pigmentově degenerovanou sítnicí

Obr. č. 3 – Sklopná deska

Obr. č. 4 – Lupa – polokoule

Obr. č. 5 - Ukázka zvětšeného. textu s čtecí podložkou

Obr. č. 6 – Lupa Coil

Obr. č. 7, 8 – ukázky písemných prací žáka

Obr. č. 9 - Skládací kamerová TV lupa s monitorem

Obr. č. 10,11,12 - Pomůcky pro výuku Braillova písma

Obr. č. 13 - Ukázka práce z Českého jazyka a Matematiky

Obr. č. 14 - Ozvučený míč pro slabozraké

Obr. č. 15 - Klávesnice pro slabozraké

Obr. č. 16 - Pichtův psací stroj

Seznam použitých zkratek

AP – asistent pedagoga

IVP – individuální vzdělávací plán

IQ – inteligenční kvocient

LMP – lehké mentální postižení

PC – personal computer

PPP – pedagogicko psychologická poradna

SPC – speciálně pedagogické centrum

ZŠ – Základní škola

ŠVP – školní vzdělávací programu

TV lupa – televizní lupa

OBSAH

ÚVOD	8
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA	9
1.1 Mentální postižení	9
1.2 Mentální retardace	9
1.2.1 Klasifikace mentální retardace	9
1.2.2 Osoby s lehkou mentální retardací	10
1.2.3 Klinické projevy lehké mentální retardace	10
1.2.4 Zásady při práci s žákem s lehkou mentální retardací	11
1.3 Zrakové postižení	12
1.3.1 Klasifikace osob se zrakovým postižením	12
1.3.2 Zásady při vzdělávání osob se zrakovým postižením	13
1.3.3 Retinitis pigmentosa	15
2 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	17
2.1 Cíl výzkumného šetření	17
2.2 Metody sběru dat	17
2.2.1 Pozorování	17
2.2.2 Rozhovor	17
2.2.3 Analýza dokumentace	18
3 KAZUISTIKA	19
3.1 Základní údaje	19
3.2 Osobní anamnéza	19
3.3 Rodinná anamnéza	20
3.4 Školní anamnéza	20
3.5 Průběh vzdělávání	21
3.6 Doporučení pro praxi	27
ZÁVĚR	29
Seznam použité literatury	30

*Motto: Lidé jsou svobodní a rovni v důstojnosti i v právech
(Listina základních práv a svobod, Hlava první, článek 1)*

Úvod

Již od narození vnímáme svět kolem nás prostřednictvím pěti smyslů. V průběhu života se může stát, že o některý ze smyslů přijdeme, nebo že je jeden ze smyslů oslaben kvůli vrozeným vývojovým vadám. Jedním z nejdůležitějších lidských smyslů je zrak. Informuje nás o okolním prostředí, co se v něm nachází a děje. Jeho oslabení nebo ztráta představuje informační deficit, který je potřeba vyrovnávat. Zrakové postižení patří k nejzávažnějším postižením. Je smyslovou poruchou, kterou doprovází sekundární potíže, nejčastěji v oblastech orientace, pohybu, komunikace a socializace.

Základní školu speciální, ve které působíme, navštěvuje žák se zrakovým postižením. Tato tematika nás zaujala, proto se v této práci budeme zabývat vývojem žáka, který se narodil s vrozenou vývojovou vadou zraku a lehkým mentálním postižením.

V teoretické části této práce jsou popsány pojmy a teoretická východiska, která se týkají daného tématu. Jsou zde definovány pojmy mentální retardace, mentální postižení, klasifikace mentální retardace, popis a klinické projevy lehké mentální retardace, zásady práce s žákem s lehkou mentální retardací. Dále se zde nachází klasifikace zrakového postižení a vliv zrakového postižení na vývoj osobnosti, jaké jsou dopady zrakového postižení na vzdělávání a jaké zásady bychom měli dodržovat při vzdělávání žáka se zrakovým postižením.

Teoretické poznatky jsou doplněny kazuistikou, která byla zpracována na základě pozorování a rozhovoru s žákem se zrakovým postižením, jeho rodiči, asistentem pedagoga a speciálními pedagogy.

Cílem této práce je popsat vývoj žáka s vícenásobným postižením v průběhu vzdělávání na základní škole speciální.

1 Teoretická východiska

1.1 Mentální postižení

“Mentální postižení je širší a zastřešující pojem zahrnující kromě mentální retardace i takové hraniční pásmo kognitivně-sociální disability, které znevýhodňuje klienta především při vzdělávání na běžném typu škol a indikuje vyrovnávací či podpůrná opatření edukativního (popř. psychosociálního) charakteru.” (Valenta 2012, s. 29)

1.2 Mentální retardace

Mentální retardace je chápána jako zpoždění duševního vývoje, přičemž se jedná o celkové snížení intelektových schopností jedince. Zároveň hovoříme o snížené schopnosti adaptace na sociální prostředí. (Valenta 2012, s. 29)

Mentální retardaci definuje Vágnerová (2004, s. 289) jako souhrnné označení vrozeného postižení rozumových schopností. To se pak projevuje neschopností porozumět svému okolí v požadované míře. Na další rozvoj dítěte působí stupeň závažnosti defektu ale i působení výchovných vlivů.

„Děti, mládež a dospělí s mentální retardací představují nejpočetnější skupinu mezi zdravotně postiženými občany, a přesto se o nich tak málo ví. Mezi mentální úrovní jedinců s mentální retardací jsou obrovské rozdíly. Osoby s lehkou mentální retardací většinou dokončí základní školu, vyučí se, uplatní se v zaměstnání a založí vlastní rodinu. Jsou schopné postarat se sami o sebe. Na druhé straně jedinci s těžkým a hlubokým postižením jsou ve všech svých potřebách odkázáni na celodenní pomoc druhé osoby. Nejsou schopni se sami najíst, obléct, mnohdy ani komunikovat. Proto je třeba v této skupině označování jako “mentálně retardovaní“, či „mentálně postižení“ jedince zcela odlišit“ (Švarcová 2006, s. 29).

1.2.1 Klasifikace mentální retardace

Nejčastěji užívanou klasifikaci je dělení podle stupně mentálního postižení, který je vyjádřen inteligenčním kvocientem. Ten určuje pozici mentálně postiženého

jedince ve vztahu k populační normě. Podle Světové zdravotnické organizace se mentální postižení dělí do šesti základních kategorií a to takto:

F70 Lehká mentální retardace – IQ 50-69,

F71 Středně těžká mentální retardace – IQ 35-49,

F72 Těžká mentální retardace – IQ 20-35,

F73 Hluboká mentální retardace – IQ do 19 (Valenta 2012, s.29),

Žákovi, o kterém píšu v kazuistice, byla diagnostikována lehká mentální retardace.

1.2.2 Osoby s lehkou mentální retardací (IQ 50–69)

„Psychomotorický vývoj zaostává u těchto dětí již od kojeneckého věku. Kolem třetího roku věku zaostává dítě ve vývoji vůči normě asi o jeden rok.“ (Vítková, 2004, str. 298).

Říčan, Krejčířová (2006, str.198) uvádějí, že v prvním roce život bývá vývoj, zejména v oblasti pohybových dovedností (sezení, lezení, chůze), většinou opožděn jen mírně nebo je ještě v pásmu normy. Dramaticky opožděno nemusí být ani osvojení prvních slov. Mentální retardace se začne projevovat až ve vyšší vývojové úrovni, když začne být od dítěte očekáváno řešení náročnějších úkolů.

Pipeková in Vítková (2004, s.298) uvádějí: *„Nápadnější problémy se objevují mezi třetím a šestým rokem. Hlavní obtíže nastávají v prvních letech povinné školní docházky“*.

V dospělosti dosáhnou tito lidé téměř úplné samostatnosti, s nutnou podporou v nových, složitějších životních situacích (Říčan, Krejčířová, 2006, s. 198). Názor Říčana podporují Valenta, Müller (2003, s.44-45), kteří píšou, že většina klientů je plně nezávislá v sebeobsluze a jsou schopni vykonávat jednoduchá zaměstnání a v sociálně nenáročném prostředí se pohybovat bez omezení.

1.2.3 Klinické projevy lehké mentální retardace

Děti s lehkou mentální retardací tedy zaostávají za svými vrstevníky v mnoha směrech. Toto však nemusí být na první pohled patrné a zřejmé. Často na první problémy upozorní až paní učitelka po nástupu do školy.

Následující body shrnují klinické projevy lehké mentální retardace:

- zpomalená chápavost až neschopnost vyvozování logických vztahů, snížená mechanická a zejména logická paměť,
- těkavá pozornost,
- nedostatečná slovní zásoba a neobratnost ve vyjadřování,
- poruchy vizuomotoriky a pohybové koordinace,
- impulzivnost, hyperaktivita nebo celková zpomalenost chování,
- citová vzrušivost,
- nedostatečná rozvinutost volných vlastností a sebereflexe,
- opožděný psychosexuální vývoj,
- zvýšená potřeba uspokojení a bezpečí,
- porucha v interpersonálních skupinových vztazích a v komunikaci,
- snížená přizpůsobivost k sociálním požadavkům (Švarcová, 2006, s.35).

1.2.4 Zásady při práci s žákem s mentální retardací

Ve výchovně vzdělávacím procesu klademe důraz na uplatňování obecných pedagogických zásad a pamatujeme rovněž na speciálně pedagogické zásady, kterými bychom se v procesu edukace jedinců s postižením měli řídit. Využitím vhodných metod a zásad lze také čelit nežádoucím projevům žáka s mentální retardací – špatné komunikační schopnosti, nedokonalé myšlení, nedokonalá jemná a hrubá motorika, hyperaktivita, úzkost, fobie, stres, únava, nesoustředěnost, nepozornost. Uzlová (2010, s. 67-68) zdůrazňuje následující zásady:

- Jasně a jednoduché pokyny při zadávání úkolů.
- Motivovat výhradně pozitivně.
- Významně uplatňovat zásadu názornosti.
- Zajistit adekvátní střídání činností.
- Zajistit pravidelné opakování učiva, aby mohlo dojít k pevné fixaci.
- Zapojit do výuky pohyb v co největší možné míře.
- Uplatnit vzdělávací strategii strukturovaného učení.
- Do činnosti zapojovat co nejvíce smyslů.

- Zajistit intenzivní zpětnou vazbu.

1.3 Zrakové postižení

Zrakové funkce a zrakové vnímání mají pro člověka zcela zásadní význam. Zrak má velice významný vliv na utváření správných představ, rozvoj řeči, myšlení a paměti. Jak uvádí Baslerová (2012, s. 9), zrakem získává člověk až 90 % informací.

„Pro zrakové postižené je podstatné dobré rozvíjení ostatních smyslů, díky kterým se dokážou nadále orientovat, pohybovat se, vnímat prostředí a další. Správné rozvíjení smyslů je hlavním úkolem speciálně pedagogického působení.“ (Keblová, 2001, s. 22)

Keblová (2001, s. 23–25) píše: hrubá motorika je u osob se zrakovým postižením zpravidla opožděna. Je důležité, aby rodiče, dávali dítěti dostatek podnětů. Dítě je potřeba povzbuzovat k pohybu již v kojeneckém věku. Naproti tomu je jemná motorika u dětí se zrakovým postižením na lepší úrovni než u dětí bez postižení. Je ovšem nutné ji rozvíjet. Dítě by se mělo seznámit se všemi předměty, které běžně používá a mělo by mít možnost si je osahat.

„Větší či menší problémy se zrakovým vnímáním se projevují ve všech vzdělávacích oblastech i vzdělávacích oborech. Krom čtení, psaní, počítání řadíme mezi obtížné činnosti práci s mapou, drobné manuální činnosti, prohlížení hornin, využití přehledových tabulí na stěně učebny, orientaci činnost v tělocvičně a mnoho dalších.“ (Janková 2020, s.13)

Aby pedagog dokázal žákovi zajistit potřebné úpravy pracovního prostředí, aby věděl, jaké učební metody a techniky zvolit, musí diagnóze správně rozumět a znát, co s sebou jednotlivé zrakové vady přinášejí.

1.3.1 Klasifikace osob se zrakovým postižením

V odborné literatuře lze najít několik pohledů, na základě, kterých je možné postižení klasifikovat. K našim účelům použijeme dělení z pohledu speciálně pedagogické praxe. Podle něj dělíme zrakové postižení dle stupně postižení do těchto kategorií:

- slabozrakost,

- zbytky zraku,
- nevidomost,
- osoby s poruchami binokulárního vidění, (Finková a kol., 2012, s. 40).

Členění do těchto skupin se provádí podle systematických pravidel a standardů. Tato pravidla jsou určována na základě odborné lékařské diagnostiky, při které je nejdůležitější přesnost a objektivnost měření a posuzování.

Slabozrakost

„Slabozrací žáci jsou schopni pracovat zrakem. Přijímají a třídí informace pomocí černotisku, který je zvětšený nebo jinak upravený. Čtení a psaní je pro tyto žáky náročnou činností, a proto bývá často využívána podpora zraku ostatními smysly (hmat, sluch), např. poslech četby, prohlédnutí názorné pomůcky zrakem i hmatem. (Janková a kol., 2020, s. 12)

Zbytky zraku

Podle Záškodné (in Finková a kol., 2012, s. 41) jsou zbytky zraku souhrnným označením pro takové vidění, které umožňuje hrubou orientaci v osvětleném prostoru. V průběhu života se částečné vidění může měnit v obou směrech, to znamená, jak ve směru zlepšení, tak i zhoršení.

Poruchy binokulárního vidění

Poruchy binokulárního vidění vedou ke změnám ve zrakovém vnímání. Ludíková (in Finková, 2011, s. 16) uvádí, že *„osoby s poruchami binokulárního vidění mají částečně omezené zrakové funkce obvykle jednoho oka. Mezi poruchy binokulárního vidění řadí především amblyopii a strabismus“*.

Nevidomost

Nevidomí jedinci nejsou schopni vnímat zrakem, dochází tak k rozvoji ostatních smyslů, které se snaží kompenzovat ztrátu zraku. *„Nevidomé osoby jsou tedy odkázány na využívání náhradních smyslů“* (Finková, 2007, s. 42)

1.3.2 Zásady při vzdělávání osob se slabozrakostí

V rámci vyučovacího procesu žáků se slabozrakostí je vždy třeba dodržovat zásady zrakové hygieny. Zraková hygiena je soubor metod, zásad a postupů, které je potřeba dodržovat, aby nedocházelo k poškození zachovalého zrakového vnímání.

Při dodržování zrakové hygieny se žáci se zrakovým postižením bez potíží zapojí do běžného vyučovacího procesu. Základní opatření v rámci zrakové hygieny se týkají: vytvoření optimálního světelného klimatu, posazení žáka, úprava prostředí třídy, úprava výukových textů, specifika psaní, časové limity při zrakové práci, využití kompenzačních pomůcek.

Vytvoření optimálního světelného klimatu – pedagog by se měl vždy snažit vytvořit optimální světelné klima. Samozřejmostí je vhodné centrální osvětlení. V případě potřeby by měl mít žák k dispozici také lokální osvětlení. Ke zrakové pohodě přispívají také vhodná okna s možností zastínění.

Správné posazení žáka – univerzální zásada týkající se posazení žáka ve třídě neexistuje, nicméně jeho pozice v místnosti by měla co nejvíce respektovat charakter zrakové vady, a to nejen vizus, ale i stav zorného pole, přítomnost světloplachosti, poruch barvocitu a podobně.

Úprava prostředí třídy – návrh na úpravu prostředí, v němž se pohybuje žák se slabozrakostí by měl vycházet z konzultace se školským poradenským zařízením, respektive z konzultace se speciálním pedagogem. Nicméně i v rámci této problematiky je více než žádoucí spolupráce různých profesionálů – speciálního pedagoga samozřejmě počínaje přes oftalmologa či zrakového terapeuta.

Úprava podmínek práce s textovým a obrazovým materiálem – pedagog by měl vědět, jak velké písmo vzhledem ke své zrakové ostrosti dítě potřebuje, aby ho bylo schopné přečíst. Platí zde zásada dobrého kontrastu, velikost předkládaných textů, širší řádkování, čtecí okénko.

Specifika psaní – k psaní by žáci se slabozrakostí měli užívat psací náčiní s širší a dobře viditelnou stopou, řádky v sešitech by měly být – alespoň zpočátku – širší, s výraznými linkami.

Časové limity při zrakové práci – při veškerých pracích do blízka – čtení, psaní, kreslení a podobně – je nutno zamezit tomu, aby byl *zrak přetěžován*. Proto je možné tyto aktivity soustavně vykonávat jen určitou dobu a poté musí následovat zraková relaxace.

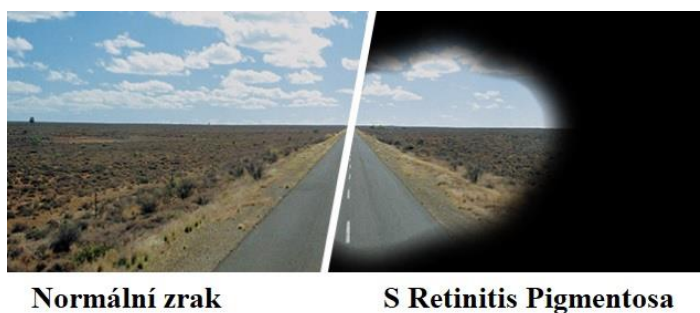
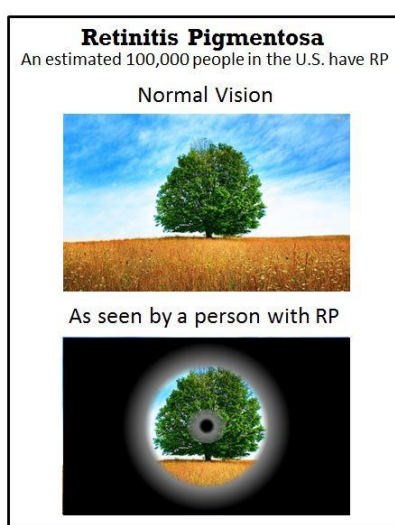
Využití kompenzačních pomůcek – je nezbytné, aby každé dítě se zrakovým postižením dodržovalo nošení předepsané individuální brýlové korekce. Vedle individuální optiky lze využívat doplňkovou optiku, kdy se zejména jedná o různé

typy lup. Ruční a stolní lupy dnes již často doplňují televizní lupy, které přenášejí snímání textu na obrazovku monitoru, jejich funkce umožňují text nejen zvětšit, zaostřit, nastavit jas, ale třeba i podtrhnout, omezit pouze na čtený řádek apod. Obdobné možnosti skýtá práce s počítačem se speciálním softwarem, jenž je určen ke zvětšování textu. Jinou možností je osazení počítače ozvučením a podpora práce hlasovým výstupem. Práce s televizní lupou i počítačem by měla opět podléhat omezením vyplývajícím ze zásad zrakové hygieny. (Stejskalová, K. [online] 2021).

Abychom poznali zrakové schopnosti každého dítěte a mohli tak stanovit další postup ve výchově a vzdělávání, musíme pochopit podstatu jeho zrakové vady. Proto je nutné znát diagnózu nám svěřeného dítěte. Dítě, o kterém píšu kazuistiku má vrozené onemocnění sítnice oka – retinitis pigmentosa. jeho vidění je na hranici střední slabozrakosti.

1.3.3 Retinitis pigmentosa

Retinitis pigmentosa je vrozené onemocnění sítnice oka, které způsobuje postupné zhoršování zraku a může vést až k slepotě. Onemocnění je vrozené a dědičné, je pro něj typický rodinný výskyt. Nemoc postihuje přibližně jednoho člověka z 5000. Příznakům tohoto zrakového onemocnění dominuje šeroslepost, zužování zorného pole – tzv. tubicové zorné pole, rozmazané vidění, světloplachost, problémy s adaptací při přechodu ze světla do tmy a opačně a v některých pokročilých případech i ztrátu centrálního vidění až úplné oslepnutí.

Obr. č.1, obr. č.2 Vidění zdravým okem a vidění s pigmentově degenerovanou sítnicí

(Zdroj: <https://www.rehabilitace.info/zdravotni/retinitis-pigmentosa-pigmentova-retinitida-priznaky-priciny-a-lecba>.)

Účinná léčba tohoto vrozeného onemocnění neexistuje. Zjistilo se nicméně, že u řady forem retinitis pigmentosa pomáhají vyšší dávky vitamínu A, které zpomalují rychlost degenerace tyčinek a zhoršování příznaků. (Štefánek, J. [online] 2021).

2 Výzkumné šetření

2.1 Cíl výzkumného šetření

Cílem mého výzkumného šetření bylo pomocí pozorování, rozhovoru a rozboru dostupné dokumentace popsat vývoj žáka s vícenásobným postižením v průběhu vzdělávání na základní škole speciální.

2.2 Metody sběru dat

Hlavními metodami sběru dat v této práci bylo pozorování, rozhovor a analýza dostupné dokumentace.

2.2.1 Pozorování

„Pozorování je pravděpodobně jednou z nejtěžších metod sběru dat v kvalitativním výzkumu. V literatuře najdeme několik variant pozorování, avšak základním typem je zúčastněné pozorování“ (Švaříček, 2007 str.142). Zúčastněné pozorování byla výzkumná metoda, která byla použita i v této práci. Pozorován byl průběh vzdělávání, možnost využívat kompenzační pomůcky, možnost žáka se zrakovým postižením zapojit se do výukových aktivit, jeho chování k ostatním spolužákům a učitelům, komunikace s ostatními. Pozorování bylo prováděno na základní škole speciální.

2.2.2 Rozhovor

Rozhovor je nejčastěji využívanou metodou sběru dat v kvalitativním výzkumu. Jedná se o metodu shromažďování dat, která spočívá v přímé slovní komunikaci pracovníka šetření a respondenta. Výhoda rozhovoru je v tom, že dochází k navázání osobního kontaktu, který umožní hlubší náhled k postojům respondenta. Používáme pro něj také označení hloubkový rozhovor. (Švaříček, Šed'ová, 2007, str. 159). Pro získání potřebných dat proběhl rozhovor s žákem, s pedagogy a s rodiči žáka.

Rozhovory probíhaly v přirozeném prostředí žáka se zrakovým postižením, a to ve škole a doma. Matka sdělila informace týkající se rodinné a osobní anamnézy. Rozhovor proběhl s třídní učitelkou, asistentkou pedagoga i se speciální pedagožkou,

která ve spolupráci se školou navrhuje žákovi podpůrná opatření a kompenzační pomůcky.

2.2.3 Analýza dokumentace

Jako další metoda sběru dat byla využita analýza dokumentů, jako jsou například odborné lékařské posudky, sešity, výkresy, výsledky psychologického vyšetření.

3 Kazuistika

3.1 Základní údaje:

Chlapec: z důvodu ochrany osobních údajů jsem zvolila pro toto dítě fiktivní jméno Patrik,

Věk: 14 let, aktuálně v 6. třídě ZŠ speciální

Péče SPC: od roku 9/2010

Diagnóza: dle lékařských zpráv a zpráv z psychologického vyšetření má žák souběh těžkého postižení zrakového (retinitis pigmentosa) a postižení mentálního (pásma lehké mentální retardace). Druh a stupeň zdravotního postižení opravňují žáka k jeho zařazení do režimu speciálního vzdělávání. Obě zdravotní postižení se promítají do výuky všech předmětů.

3.2 Osobní anamnéza

Patrik se narodil v plánovaném termínu s běžnou porodní váhou a výškou. Porod byl bezproblémový. Zrakové postižení mu bylo diagnostikováno ve věku 3 let, od té doby je pravidelně sledován očním lékařem. Od 5 let byl v logopedické péči, celkem 3 roky. Patrik nosí celodenně brýle ke korekci oslabeného zraku. Tyto brýle zlepšují jeho vidění pouze částečně, protože závažné onemocnění sítnice dioptrickou korekcí zlepšit nelze. Pokles vidění je větší na pravém oku. Zejména při zrakové práci do blízka (kreslení, sledování obrázků, skládání stavebnice aj.) je patrná preference lepšího levého oka. Chlapec naklání hlavu tak, aby si práci k levému oku přiblížil, protože v něm má zrakové funkce lépe zachovány. Obrázky i kreslení sleduje Patrik ze vzdálenosti přibližně 20 cm. Některé drobnější detaily na obrázcích v učebnici nerozezná s jistotou ani z této vzdálenosti. Chlapec je pravák, výuka psaní je u něj komplikovanější jednak pro samotnou zrakovou vadu, jednak pro preferenci levého oka, jejímž důsledkem je vynucená zkřížená lateralita. Protože při psaní, čtení a další práci do blízka je žádoucí zapojování obou očí souběžně, je vhodné přizpůsobovat žákovi výukové materiály k těmto činnostem svou velikostí i větší výrazností, aby byla v dostatečné míře zajištěna stimulace “horšího” pravého oka.

3.3 Rodinná anamnéza

Patrik se narodil jako třetí dítě. Pochází z pěti sourozenců. Má dvě sestry a dva bratry. Patrik je slovenské národnosti, romského původu. Rodina se přistěhovala za prací do České republiky před 7 lety. Patrik žije pátým rokem s rodiči a čtyřmi sourozenci v rodinném domě na vesnici. Je to pro něj vhodné prostředí, lépe se tam orientuje než v období, kdy bydleli v panelovém domě ve městě. Patrik si se sourozenci rozumí. Společně rodičům pomáhají s domácími pracemi a péčí o domácí zvířata. Starší bratr je ženatý a žije ve společné domácnosti se svoji původní rodinou. Rodičům byla nabídnuta možnost zařazení Patrika do speciální školy pro děti se slabozrakostí, s bydlením na internátě. S touto možností rodiče nesouhlasili. Zdravotní stav rodičů je dobrý. Matka je v domácnosti, zajišťuje péči o děti, otec pracuje jako automechanik. Rodina je funkční. Do školy chodí Patrik upravený. Spolupráce mezi rodinou a školou je dobrá. V době distanční výuky se spolupráce se školou zhoršila, Patrik si své úkoly plnil jen částečně. Patrikova sestra navštěvuje stejnou základní školu speciální, má vadu sluchu. Zrakově postižen je i Patrikův starší bratr.

3.4 Školní anamnéza

Chlapec navštěvoval mateřskou školu speciální. Zpočátku byla adaptace obtížná, byl plačtivý, později si našel kamarády a ve školce se mu líbilo. Měl odklad školní docházky na doporučení očního specialisty a PPP. Jedenkrát opakoval ročník. Před nástupem do školy byl komplexně vyšetřen v PPP, kde bylo doporučeno vzdělávání podle programu pro žáky s LMP. Součástí vyšetření byla i individuální práce s Patrikem a pozorování jeho práce při vyučování. Adaptace na školní kolektiv proběhla dobře. Vyučuje se podle IVP a podle ŠVP pro život, který je sestaven pro žáky s LMP. Patrik chodí do školy rád. Patří mezi podprůměrné žáky, s chováním nemá žádné závažné problémy. Využívá pomoci asistentky pedagoga, která je přítomná po celou dobu pobytu žáka ve škole. Mimo edukačních povinností je úkolem asistentky sledovat soustavně bezpečnost žáka, jehož zrak je zásadním způsobem omezen. Jeho učení se s příchodem asistenta pedagoga zlepšilo i díky jejímu aktivnímu přístupu a důslednosti k Patrikovi.

3.5 Průběh vzdělávání

Základní škola speciální škola, kterou Patrik navštěvuje má rodinný charakter.

V **1. třídě** byl Patrik klidným, pozitivně naladěným žákem. Zpočátku bez zájmu pracovat, později začal pracovat vcelku dobře. Byl pomalý a nepořádný.

Ve **2. třídě** bylo pracovní tempo Patrika pořád pomalé, ale byl snaživý. Veškerá zraková práce byla pro něj obtížnější než pro jeho spolužáky a s tím bylo spojeno i jeho pomalejší tempo při zrakové práci. Třídní učitelka zajistila Patrikovi zvětšování některých textů. Z rozhovoru s rodiči vyplynulo, že Patrik je v současné třídě spokojen a přáli si, aby byl Patrik zde vzděláván i nadále. Škola byla schopná zajistit Patrikovi vhodné podmínky vzhledem k jeho zrakovému postižení i díky spolupráci se ZŠ a SPC pro žáky s poruchami zraku. Tempo výuky Patrikovi zde vyhovovalo, na kolektiv spolužáků byl již zvyklý. Pro úspěšné vzdělávání potřeboval Patrik více podpory během vyučování, a proto mu byl speciálním pedagogem doporučen asistent pedagoga (AP). Speciální pedagog ze ZŠ pro zrakové postižené mu napsal doporučení k sestavení individuálního vzdělávacího plánu (IVP) na úpravu podmínek ke zrakové práci ve škole. Pro zrakovou práci na blízko byla Patrikovi pořízená sklopná deska, která mu umožnila přiblížení textu k očím bez zbytečného naklánění se nad učebnicí. V učebnici pro 2. ročník byl použit větší typ písma, pro psaní a kreslení bylo Patrikovi doporučeno používat psací a kreslicí potřeby s výraznější stopou.

Obr. č. 3. Sklopná deska (Zdroj: <https://www.tyflopomucky.cz/olomouc/61-ostatni-pomucky>)

Při výuce mimo školní budovu bylo nutné zajistit Patrikovi doprovod asistentem pedagoga. Při tělesné výchově bylo vhodné zaměřit se zejména na individuální cvičení, posilování svalstva zad jako kompenzaci sezení v lavici a zvýšeného naklánění nad učebnicemi.

Ve **3. třídě** byl Patrik vytrvalý, učivo zvládal. Pracoval s AP. Jeho zrakové postižení mělo progresivní charakter, byla mu doporučena práce s lupou – polokoulí. Patrik byl ve 3. třídě uzavřenější, nejistý a méně komunikativní. Při práci se soustředil krátce a byl rychle unavený. Nezvládal pamětní řešení úkolů, potřeboval oporu názorných pomůcek, optimálně hmatových. Jemnou a hrubou motoriku měl méně obratnou, grafomotorika byla u něj velmi neobratná, nezvládal plynulé linie, kresby měl chudé na detaily.

Obr. č. 4 Lupa – polokoule

(Zdroj: <https://www.zijetekvalitne.cz/lupy-pro-dyslektiky/lupa-pro-dyslektiky-prilozni-polokoule-s-radkem-50-mm-modra-zvetseni-4x/>)

Ve **4. třídě** byl Patrik klidný, snaživý, občas líný, pracovní tempo bylo stále pomalé. Individuální přístup a pomoc AP byl vzhledem k progresu zrakového postižení nutný. Ve 4. třídě čekalo Patrika několik změn – začal chodit do školy v jiné budově, měl novou paní učitelku, a zčásti měl i nové spolužáky. AP zůstala stejná. Ve třídě byl spojený čtvrtý a pátý ročník. Patrik si musel zvykat na odlišný styl práce. Paní učitelka se snažila Patrika maximálně začleňovat do společné práce čtvrtáků. Patrik seděl v první lavici u stolu paní učitelky. Rychlost a jistota čtení záležela na velikosti textu. Nejvíce mu vyhovovalo velké a tučné písmo. Všechna cvičení byla Patrikovi zvětšována pomocí kopírky. U čtení využíval slabikář s velkým písmem, četl pomaleji, ale správnou technikou. Čtení procvičoval také doma. Při psaní používal sešity s širšími linkami. Patrik se učil číst s lupou Coil. Čtený řádek u AP podkládala tmavší podložkou, která mu pomáhala v orientaci.

Obr. č. 5 Ukázka zvětšeného. textu s čtecí podložkou (Zdroj: vlastní)

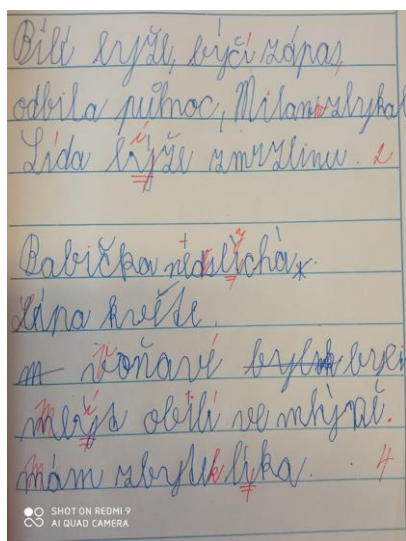
Obr. č. 6 Lupa Coil

Zdroj: <https://www.zijitekvalitne.cz/lupy-na-cteni/lupa-ctenarska-bifokalni-100x50mm-az-4x-zvetseni/>

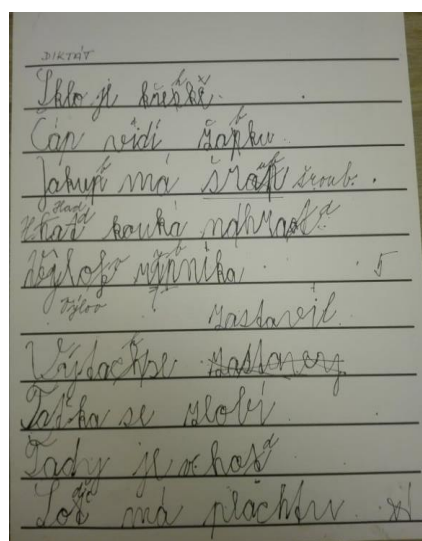
Na začátku školního roku bylo s maminkou domluveno, že se Patrik v tomto roce začne učit bodové Braillové písmo. Třídní učitelka a AP byly seznámeny s postupem ncviku čtení. Bylo domluveno se speciálním pedagogem, že výuka čtení bodového písma bude probíhat s AP mimo třídu v době vyučování. Využité byly přednostně části hodin čtení, kdy část hodiny mohl Patrik číst černotisk s ostatními spolužáky, část hodiny se učil číst bodové písmo. Pro Patrika byl vypracován plán výuky bodového písma. Pohyb po školní budově zvládal Patrik samostatně, mimo školní budovu by doprovázen AP nebo jinou pověřenou dospělou osobou. Patrik udělal ve 4. třídě pokrok ve všech dovednostech. Velkou zásluhu na tom měly paní učitelka a AP, které Patrikovi zajišťovaly zvětšené pracovní listy a další materiály a pomůcky k výuce. Velmi dobrá byla i spolupráce s rodinou, která dohlížela na domácí přípravu. Patrik chodil do školy rád.

V **5. třídě** na začátku školního roku Patrik z důvodu zlomené ruky delší dobu chyběl. Po návratu pak s paní učitelkou a AP intenzivně pracoval na doplnění zmeškaného učiva. Čtení Patrik nadále procvičoval na textech větší velikosti a tučnosti. Procvičování čtení mu bylo zadáváno i domů. V tomto roce měl již více učiva ve Vlastivědě a Přírodovědě. V těchto předmětech bylo lepší získání informací sluchovou cestou a ústní procvičování. Od předchozího roku Patrik pokročil ve znalosti Braillova písma. Od speciálního pedagoga dostal pochvalu. Po vyšetření u očního lékaře měl Patrik zažádáno o elektronickou přenosnou lupu. Bylo nutné zvětšovat většinu učebních textů. Pracoval pomalu pomocí asistentky, učivo zvládal průměrně. Na práci na blízko používal pomůcky (zvětšené texty, sklopná deska, optické pomůcky). Texty ke čtení mu

byly zvětšovány pomocí kopírky. V případě přípravy speciálních textů na počítači byly Patrikovi tištěny písmem ve velikosti 20 bodů. Při zrakové práci na dálku mu opisy z tabule byly nahrazeny opisem z listu.

Obr. č. 7

Obr. č. 8

Ukázky písemných prací žáka (Zdroj: vlastní)

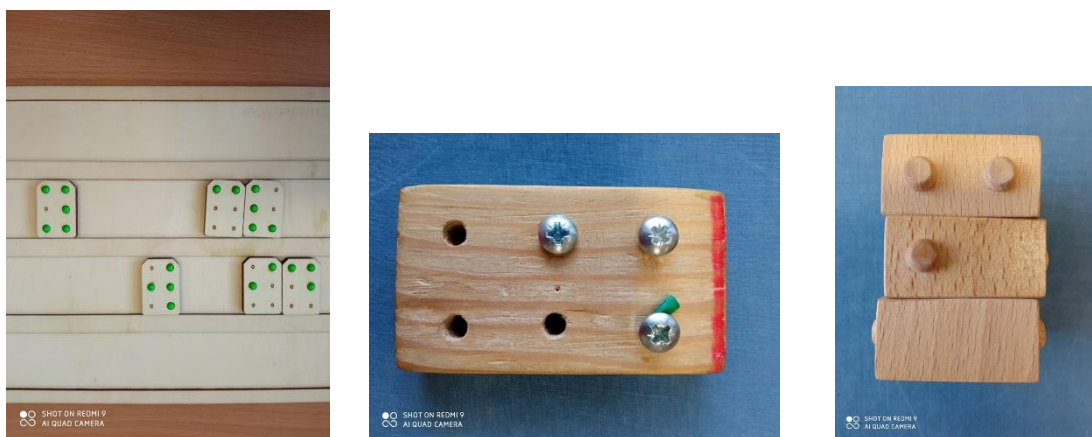
V **6. třídě** byly žáci vyučováni společně s žáky 7. třídy. Patrikovi tato změna velmi prospěla. mezi staršími spolužáky se cítil lépe, měl vyzrálejší vystupování. Ve třídě panovala pěkná atmosféra. V tomto roce už měl Patrik novou kompenzační pomůcku – skládací kamerovou TV lupou. Součástí pomůcky byl i větší monitor, na kterém mohl Patrik sledovat zvětšené obrázky a tištěný text. Kamerovou TV lupou měl umístěnou přímo na lavici, mohl ji tedy používat dle potřeb.

Obr. č.9 Skládací kamerová TV lupa s monitorem (Zdroj: vlastní)

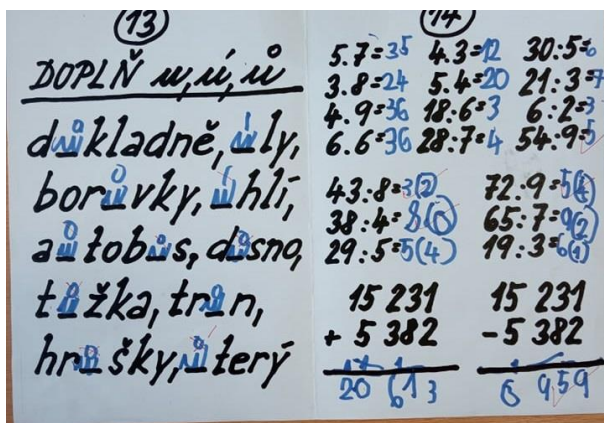
Při návštěvě speciálního pedagoga byl Patrik pochválen za pokrok v osvojení násobilky, při výpočtech stíhal tempo se třídou. Ze získané pěkné známky měl radost, ocenění

výkonu ho pozitivně motivovalo. taky byl pochválen za pěkné znalosti v zeměpise, přírodopise, občanské výchově. Při výkladu byl pozorný proto si dokázal zapamatovat informace z výkladu učitele a následně je reprodukovat. Nejvíce úsilí stal Patrik Český jazyk. Bylo mu doporučeno upevňovat čtení slabik a pak teprve přejít na krátká slova. Gramatické učivo (vyjmenovaná slova a rody podstatných jmen) mu dělalo problémy.

Obr. č. 10, 11, 12 Pomůcky pro výuku Braillova písma (zdroj: vlastní)

Bezpečnost žáka ve škole byla zajištěna, na obědy a na autobus byl opět doprovázen dospělou pověřenou osobou. Prakticky tak byla denně procvičována prostorová orientace a chůze s průvodcem. I přes zrakový hendikep měl Patrik pohyb rád, účastnil se tělesné výchovy, byl usilovný při individuálních posilovacích cvičích. U míčových her byl používán ozvučený míč, aby byl Patrik schopný včas míč vidět a chytit. Problémy s plněním úkolů nastaly s příchodem distanční výuky. V důsledku distanční výuky Patrik polevil v domácí přípravě. I přesto, že Patrikovi posílala AP úkoly přímo do poštovní schránky, Patrik úkoly vypracoval jen málokdy. Projevil se nezáměr o školu a tendence k lenošení. Důsledkem pak byl horší prospěch ve všech předmětech. Oproti předchozímu roku se zhoršila kvalita jeho čtení. I při zajištění vhodných podmínek Patrik četl pomalu a s nižším porozuměním. Nové znalosti snadno zapomínal (uzavření škol – Covid19), musely být opětovně vyvozovány a upevňovány. Z důvodu uzavření škol byl pomalý i postup v osvojování Braillova písma. Výuka Braillova písma cíleně probíhala dle možností, individuálně s AP.

Obr. č. 13 Ukázka práce z ČJ a Matematiky (Zdroj: vlastní) Obr. č. 14 Ozvučený míč pro slabozraké

(Zdroj: <http://www.tyflocentrumjihlava.cz/sluzby/seznam-kompenzacnich-pomucek/>)

Nyní je Patrik v 7. třídě. S výukovými materiály je schopen pracovat pouze při využití kompenzačních pomůcek, nadále se učí Braillovo písmo. S pomocí AP je Patrik schopen plnit stejné úkoly, jako jeho spolužáci. V případě rychlejšího tempa je mu snížen objem úkolu. Čtenářské dovednosti rozvíjí na textech s velkými písmeny. Patrik píše větším písmem, vyhovují mu sešity se širšími linkami. I přes zrakový hendikep má rád pohyb a účastní se hodin tělesné výchovy. Při vyučování je pozorný, dokáže si zapamatovat informace z výkladu učitele a následně je reprodukovat. Na základě pozorování jsem viděla, že Patrik je ve třídě spokojen, je v kolektivu svých vrstevníků, se kterými si rozumí. Sedí nyní v zadní lavici s AP, která mu pomáhá především s opisem textu z tabule. Na vedlejší lavici má kamerovou lupu s velkým monitorem. Při výuce je pozorný, poslouchá výklad ve většině případů na položené otázky odpovídá správně. Při hodině slohu dostal Patrik za úkol přečíst sloh na téma: Vzpomínka na prázdniny. Text přečetl dobře malým počtem chyb, za co byl pochválen. Při výuce počítačů dostali žáci za úkol vybarvit vybraný list ze stromu v programu Malování. Reného práce na PC baví a úkol zvládl bez problémů. V počítačové místnosti má Patrik speciální kontrastní žlutočernou klávesnici pro slabozraké. (obr. č.15) Na monitoru je mu zvětšováno písmo. Při hodině dějepisu, požádala paní učitelka Patrika, aby ji pomohl rozdat knihy spolužákům. Následně četli z knihy. Patrik četl pomocí zvětšovací lupy a pomáhal si kontrastní podložkou. Patrik četl pomaleji, dost chyboval, co bylo připsáno únavě, jelikož to byla poslední vyučovací hodina. Ve své třídě se orientuje dobře. Spolupráce s AP i s paní učitelkou je dobrá, vzájemně si rozumí.

Obr. č. 15 Klávesnice pro slabozraké

Obr. č. 16 Pichtův psací stroj (Zdroj: vlastní)

(Zdroj: <https://www.tyflopomucky.cz/praha/pomucky-na-oznacovani/1631-Klavesnice-pro-slabozrake.html>)

3.6 Doporučení pro praxi

Myslím že dosavadní opatření a doporučení Patrikovi ve výuce hodně pomáhají, přesto na základě provedeného šetření lze stanovit pro praxi určitá doporučení.

Při posledním vyšetření se potvrdilo, že má Patrik zrakové postižení, které se postupně zhoršuje. Brýle, které nosí trvale, typ oční vady nekompensuje. Bylo by proto potřeba nacvičovat některé rehabilitační metody jako je nácvik chůze s bílou holí.

Doporučila bych proto požádat lékaře o předpis krátké (signalizační) bílé hole. Patrik by ji mohl používat při pohybu venku, a to i při doprovodu jinou osobou. Zajistil by se tak i bezpečný pohyb na přechodech i jinde. Patrik by tak postupně získával praxi, jak s bílou holí pracovat a pohybovat se s ní.

Kvůli progresu zrakového postižení, doporučuji věnovat více času nácviku Braillova písma, jak čtení, tak psaní. V důsledku distanční výuky se stalo, že Patrik toho dost zapomněl, tak bude potřeba se taky vracet k osvojení se již naučeného.

Všimla jsem si ve výuce, že Patrik by potřeboval zařadit do výuky relaxační chvílky, při kterých by si mohl třeba zavřít oči a jen tak si položit hlavu na ruce opřené o lavici. Také by pro něj bylo vhodné kromě zrakové relaxace zařadit do hodiny pohybové uvolnění.

Pro motivaci k výuce víc hodnotit úspěšné i dílčí splnění zadaných úkolů a upřednostňovat pozitivní hodnocení, hodně chválit, posilovat motivaci žáka ke školním činnostem.

Doporučuji vnímání zrakem víc doplňovat vnímáním ostatními smysly, moct si častěji něco „osahat“. Mezi další, a podle mého názoru nejdůležitější, doporučení patří spolupráce s rodiči.

Doporučení pro rodiče

V souvislosti se zhoršením celkového přístupu Patrika ke školní práci v důsledku distanční výuky (Covid 19) – je potřeba zajistit pomoc a důslednou kontrolu domácí přípravy a plnění domácích úkolů. Navrhuji pověřit jednoho z rodičů, nebo někoho ze starších sourozenců, který dohlídne na plnění Patrikových domácích úkolů.

Dále je potřeba podporovat motivaci Patrika ke školním povinnostem i doma, spolupracovat víc s AP, který poskytne okamžitou zpětnou vazbu.

Nácvik sebeobslužných činností je předpokladem pro rozvíjení dalších schopností a dovedností potřebných pro vedení samostatného nezávislého života. Doporučuji podporovat ho v osvojování si sebeobslužných činností (v našem případě třeba nácvikem samostatnosti v přípravě na výuku).

ZÁVĚR

Cílem mé závěrečné práce bylo teoreticky popsat danou problematiku na základě odborné literatury a kazuistickou metodou popsat průběh vývoje žáka s vícenásobným postižením na základní škole speciální. Cíle bylo dosaženo studiem odborných informačních zdrojů, pomocí rozhovorů a pozorováním žáka v edukačním prostředí. Pozorování chování žáka probíhalo během vyučovacích hodin i přestávek. Sledovala se také komunikace se spolužáky i dospělými. Pro žáky se zrakovým postižením je důležitá přítomnost asistenta pedagoga, který zásadním způsobem pozitivně ovlivňuje začlenění dítěte do kolektivu.

Z mého pozorování a rozhovorů vyplynulo, že klíčovým bodem úspěšného zařazení žáka se zrakovým a mentálním postižením je kvalitně zorganizovaná spolupráce všech zainteresovaných stran – žáků, rodičů, asistentů pedagoga, poradenského centra a dalších institucí. Pro rodiče takto postižených dětí jsou velkou podporou a pomocí poradci ze středisek rané péče a speciálně pedagogických center, kteří jsou jim připraveni poskytnout cenné rady a doporučení, ale přesto všechno leží veškerá tíha a zodpovědnost za výchovu dítěte na rodičích.

Přestože naše škola neměla zkušenosti s žákem se zrakovým postižením, vedení školy bylo velice flexibilní a dokázalo zařídit vhodné pomůcky pro vzdělávání tohoto žáka. Patrik je v kolektivu oblíbený. Spolužáci Patrika tolerují a dokážou poskytnout v případě nutnosti potřebnou pomoc. Patrik je ve škole spokojený a v tomto případě jsou spokojeni i rodiče.

Při vzdělávání žáků se zrakovým postižením je nutné volit trpělivý, vstřícný a speciálně pedagogický přístup. V této kazuistice je jasně vidět, že závažné zrakové postižení v souběhu s mentální retardací znevýhodňuje žáka se zrakovým postižením v jeho vzdělávání. Přesto při dobře nastavených podpůrných opatřeních ve škole je žák i přesto schopen plnit požadavky vzdělávacího programu prakticky v plném rozsahu.

Seznam použité literatury

- BASLEROVÁ, P., a kol. 2012. *Katalog posuzování míry speciálně vzdělávacích potřeb*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 978-80-244-3051.
- FINKOVÁ, D., 2011. *Rozvoj hapticko-taktilního vnímání osob se zrakovým postižením*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 978-80-244-2742-3.
- FINKOVÁ, D., a kol. 2012. *Edukace jedinců se zrakovým postižením v kontextu kvality vzdělávání*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 978-80-244-3262-5.
- FINKOVÁ, D., LUDÍKOVÁ, L., RŮŽIČKOVÁ, V., 2007. *Speciální pedagogika osob se zrakovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 978-80-244-1857-5.
- JANKOVÁ, J., a kol. 2015. *Metodika práce asistenta pedagoga při aplikaci podpůrných opatření u žáků se zrakovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 978-80-244-4476-5.
- KEBLOVÁ, A., 2001. *Zrakově postižené dítě*, Praha: Septima. ISBN 80-7216-191-1.
- RŮŽIČKOVÁ-STOKLASOVÁ, V., 2006. *Integrace zrakově postiženého žáka do základní školy*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-1540-2.
- ŘÍČAN, P., KREJČÍŘOVÁ, D., 2006. *Dětská klinická psychologie*. Praha: Grada. ISBN 80-247-1049-8.
- SLOWÍK, J., 2010. *Komunikace s lidmi s postižením*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-691-9.
- ŠVARCOVÁ, I., 2006. *Mentální retardace*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-060-7.
- ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K., a kol. 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.
- UZLOVÁ, I., 2010. *Asistence lidem s postižením a znevýhodněním*. Praha: Portál, ISBN 978-80-7367-764-0.
- VÁGNEROVÁ, M., 2004. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-802-3.
- VALENTA, M., PETRÁŠ, P., a kol., 2012. *Metodika práce se žákem s mentálním postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 978-80-244-3311-0.
- VALENTA, M., MÜLLER, O., 2003. *Psychopedie: teoretické základy a metodika*. Praha: Parta. ISBN 80-7320-039-2.
- VÍTKOVÁ, M., 2004. *Integrativní speciální pedagogika: integrace školní a sociální*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-071-9.

MEDICÍNA, NEMOCI, STUDIUM NA 1.LF UK. 2021. Retinitis pigmentosa. In: *Medicína, nemoci, studium na 1.LF UK* [online]. [vid. 22.7.2021]. Dostupné z: <https://www.stefajir.cz/retinitis-pigmentosa>

STEJSKALOVÁ, K., 2021. Zásady zrakové hygieny u dětí se zrakovým postižením. In: *Šance dětem* [online]. [vid 12.9.2021]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/zasady-zrakove-hygieny-u-deti-se-zrakovym-postizenim>

Zpráva z návštěvy školy a speciálního pedagogického vyšetření, 2009

Zpráva o kontaktu, spolupráci a závěrech, Praha, 2011

Doporučení ke vzdělávání žáka se speciálními vzdělávacími potřebami, 2011

Zpráva ze speciálně pedagogického vyšetření 2010, 2013, 2014

Doporučení podpůrných opatření pro žáka se zrakovým postižením, 2014

Doporučení k integraci žáka se speciálními vzdělávacími potřebami, 2015

Zpráva o návštěvě školy, kontaktu, spolupráci a závěrech, 2015

Zpráva z kontrolního speciálně pedagogického vyšetření, 2016

Ambulantní zpráva, 2016

Doporučení školského poradenského zařízení, 2017

Vyhodnocení speciálně vzdělávacích potřeb žáka 2017,

Zpráva školského poradenského zařízení 2021